

**МІНІСТЕРСТВО ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ВНУТРІШНІХ СПРАВ**

**Кафедра правового забезпечення підприємницької діяльності та
фінансової безпеки
Факультет № 6**

**МЕТОДИЧНІ МАТЕРІАЛИ
ДО СЕМІНАРСЬКИХ
ЗАНЯТЬ
з навчальної дисципліни
«Страхові послуги»
вибіркових компонент
освітньої програми першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
072 Фінанси, банківська справа та страхування**

Харків 2023

ЗАТВЕРДЖЕНО

Науково-методичною радою
Харківського національного
університету внутрішніх справ
Протокол від 30.08.2023 р. № 7

СХВАЛЕНО

Вченою радою факультету № 6
Протокол від 25.08.2023 р. № 7

ПОГОДЖЕНО

Секцією Науково-методичної ради
ХНУВС з юридичних дисциплін
Протокол від 29.08.2023 р. № 7

Розглянуто на засіданні кафедри правового забезпечення підприємницької діяльності та фінансової безпеки протокол від 25.08.2023 р. № 7

Розробник: професор кафедри правового забезпечення підприємницької діяльності та фінансової безпеки факультету №6 ХНУВС, д.ю.н., професор Кириченко Юлія Миколаївна

Рецензенти:

- Суц О.П. – доцент кафедри правового регулювання економіки Харківського національного економічного університету, к.ю.н., доцент;
- Жорнокуй Ю.М. – завідувач кафедри цивільного права та процесу факультету №6 Харківського національного університету внутрішніх справ, д.ю.н., професор.

1. Розподіл часу навчальної дисципліни за темами
(денна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр № 6							
Тема № 1: Передумови появи і розвитку страхування. Поняття, принципи та функції страхування	15	2	2	2		9	
Тема №2: Правове регулювання страхової діяльності в Україні	15	2	2	2		9	
Тема №3: Правове становище, порядок утворення і діяльності страховиків в Україні	15	4	2	4		5	
Тема №4: Правове регулювання діяльності страхових посередників.	15	2	2	2		9	
Тема № 5: Форми та види страхування	15	4	2	4		5	
Тема № 6: Договір страхування	15	4	2	4		5	
Тема № 7: Страхові ризики та правові наслідки настання страхового випадку	15	2		2		11	
Тема № 8: Фінанси та фінансова надійність страховиків.	15	4		4		7	
Всього за семестр № 6:	120	24	12	24		60	Екзамен

(заочна форма навчання)

Номер та назва навчальної теми	Кількість годин відведених на вивчення навчальної дисципліни						Вид контролю
	Всього	з них:					
		лекції	Семінарські заняття	Практичні заняття	Лабораторні заняття	Самостійна робота	
Семестр № 6							
Тема № 1: Передумови появи і розвитку страхування. Поняття, принципи та функції страхування	15					15	
Тема №2: Правове регулювання страхової діяльності в Україні	15					15	
Тема №3: Правове становище, порядок утворення і діяльності страховиків в Україні	15	2		2		11	
Тема №4: Правове регулювання діяльності страхових посередників.	15					15	
Тема № 5: Форми та види страхування	15	2	2			11	
Тема № 6: Договір страхування	15	2		2		11	
Тема № 7: Страхові ризики та правові наслідки настання страхового випадку	15					15	
Тема № 8: Фінанси та фінансова надійність страховиків..	15					15	
Всього за семестр № 6:	120	6	2	4		108	Екзамен

2. Методичні вказівки до семінарських занять

ТЕМА № 1: Передумови появи і розвитку страхування. Поняття, принципи та функції страхування

Семінарське заняття: Передумови появи і розвитку страхування. Поняття, принципи та функції страхування.

Навчальна мета заняття: освоєння, поглиблення та розширення знань відповідно до тематики заняття та питань, що запропоновані до розгляду на семінарському занятті і рекомендованих до вивчення під час самостійної підготовки, підготовки цільових виступів та наукових доповідей.

Кількість годин:

денна форма навчання – 2 години;

заочна форма навчання – 0 годин.

Навчальні питання:

1. Виникнення та етапи розвитку страхування.
2. Поняття страхування, страхової послуги. Страхове право.
3. Принципи страхування.
4. Функції страхування.

Методичні вказівки: Під час підготовки до заняття необхідно визначитися щодо поняття страхування та страхової послуги. Студенти повинні знати передумови виникнення та етапи розвитку страхування. Особливої уваги заслуговує вивчення питань, пов'язаних з визначенням поняття «страхове право». Необхідно визначити принципи страхування та функції страхування.

Студентам необхідно вивчити низку актів чинного законодавства та зробити власні висновки щодо прогалин у регулюванні окремих питань даної теми.

Питання цільових виступів, додаткові питання для опрацювання під час самостійної роботи над темою:

1. Етапи розвитку страхування.
2. Поняття страхування, його ознаки.

Теми для рефератів:

1. Передумови, історичні коріння появи і розвитку страхування за кордоном і в Україні.
2. Виникнення та розвиток страхування в Україні.
3. Роль страхування в умовах ринкової економіки.

Література:

1. Нормативно правові акти: 1, 2, 4, 5.
2. Навчально-наукова література: 1, 2, 4, 7.

ТЕМА № 2: Правове регулювання страхової діяльності в Україні

Семінарське заняття: Правове регулювання страхової діяльності в Україні.

Навчальна мета заняття: освоєння, поглиблення та розширення знань відповідно до тематики заняття та питань, що запропоновані до розгляду на семінарському занятті і рекомендованих до вивчення під час самостійної підготовки, підготовки цільових виступів та рефератів.

Кількість годин:

денна форма навчання – 2 години;

заочна форма навчання – 0 годин.

Навчальні питання:

1. Система законодавства України про страхову діяльність. Основні положення Закону України “Про страхування”.
2. Державне регулювання страхової діяльності в Україні.
3. Контроль та нагляд за страховою діяльністю.

Методичні вказівки: Під час вивчення цієї теми необхідно визначити систему законодавства України, що регулює здійснення страхової діяльності. Особливу увагу приділити базовому закону – Закону України «Про страхування». Крім того, визначити сутність державного регулювання страхової діяльності в Україні та систему органів, що здійснюють контроль і нагляд за страховою діяльністю.

Питання цільових виступів, додаткові питання для опрацювання під час самостійної роботи над темою:

1. Доцільність та межі державного регулювання ринку страхових послуг.
2. Переваги та недоліки існування державної монополії у сфері страхування.
3. Форми контролю і нагляду за страховою діяльністю в Україні.

Теми для рефератів:

1. Види та форми контролю за страховою діяльністю в Україні.
2. Правовий статус, повноваження спеціально уповноваженого органу з питань страхування.

Література:

1. Нормативно правові акти: 1, 3, 4, 5.
2. Навчально-наукова література: 1-7.

ТЕМА № 3: Правове становище, порядок утворення і діяльності страховиків в Україні

Семінарське заняття: Правове становище, порядок утворення і діяльності страховиків в Україні.

Навчальна мета заняття: освоєння, поглиблення та розширення знань відповідно до тематики заняття та питань, що запропоновані до розгляду на семінарському занятті і рекомендованих до вивчення під час самостійної підготовки, підготовки цільових виступів та рефератів.

Кількість годин:

денна форма навчання – 4 години;

заочна форма навчання – 2 години.

Навчальні питання:

1. Поняття і правове становище страховиків в Україні. Види страхових компаній.
2. Порядок утворення страхової компанії.
3. Внутрішня структура страхової компанії.
4. Відокремлені підрозділи страхової компанії.
5. Форми та порядок припинення діяльності страхової компанії.

Методичні вказівки: Під час вивчення цієї теми необхідно визначити поняття, правове становище і види страховиків в Україні. Крім того, особливу увагу необхідно приділити вивченню порядку утворення страхових компаній, їх внутрішньої структури та можливості створення відокремлених підрозділів, а також знати форми та порядок припинення діяльності страхової компанії.

Питання цільових виступів, додаткові питання для опрацювання під час самостійної роботи над темою:

1. Особливості розвитку страхування на регіональному рівні.
2. Спеціалізація страхових компаній.
3. Правосуб'єктність страхової компанії.

Теми для рефератів:

1. Поняття, правова сутність і види страховиків.
2. Переваги існування страхової компанії у формі відкритого акціонерного товариства.
3. Легалізація діяльності страхових компаній в Україні.

Література:

1. Нормативно правові акти: 2, 3, 4, 5.
2. Навчально-наукова література: 1-7.

ТЕМА № 4: Правове регулювання діяльності страхових посередників

Семінарське заняття: Правове регулювання діяльності страхових посередників.

Навчальна мета заняття: освоєння, поглиблення та розширення знань відповідно до тематики заняття та питань, що запропоновані до розгляду на

семінарському занятті і рекомендованих до вивчення під час самостійної підготовки, підготовки цільових виступів та рефератів.

Кількість годин:

денна форма навчання – 2 години;

заочна форма навчання – 2 годин.

Навчальні питання:

1. Поняття і види посередницької діяльності у страхуванні.
2. Правовий статус та обов'язки страхових агентів.
3. Правовий статус страхових брокерів.
4. Особливості аквізаційної роботи.

Методичні вказівки: Під час вивчення цієї теми необхідно визначити поняття і види страхового посередництва. Крім того, особливу увагу необхідно приділити вивченню правового статусу таких страхових посередників, як страхові агенти та страхові брокери.

Студентам необхідно вивчити низку актів чинного законодавства та зробити власні висновки щодо прогалин у регулюванні окремих питань даної теми.

Питання цільових виступів, додаткові питання для опрацювання під час самостійної роботи над темою:

1. Переваги та недоліки залучення страхових посередників до страхової діяльності.
2. Особливості реєстрації і наступної легалізації діяльності страхових посередників.
3. Обмеження у діяльності страхових посередників.

Теми для рефератів:

1. Проблеми розвитку страхового посередництва в Україні.
2. Порядок здійснення прав та відповідальність страхових посередників.

Література:

1. Нормативно правові акти: 2, 3, 4.
2. Навчально-наукова література: 4, 7.

ТЕМА № 5: **Форми та види страхування**

Семінарське заняття: Форми та види страхування.

Навчальна мета заняття: освоєння, поглиблення та розширення знань відповідно до тематики заняття та питань, що запропоновані до розгляду на семінарському занятті і рекомендованих до вивчення під час самостійної підготовки, підготовки цільових виступів та рефератів.

Кількість годин:

денна форма навчання – 4 години;

заочна форма навчання – 2 години.

Навчальні питання:

1. Класифікація страхування.
2. Загальна характеристика обов'язкового страхування.
3. Характеристика добровільного страхування.
4. Поняття та особливості перестрахування.

Методичні вказівки: Під час вивчення цієї теми необхідно визначити поняття та класифікацію форм страхування (обов'язкове та добровільне) та класифікацію видів страхування (майнове, особисте, страхування відповідальності та ін.). Звернути увагу на такі класифікації страхування, як за об'єктами, за родом небезпеки, за формами проведення, за статусом страхувальника, за спеціалізацією страховика.

Окремо надати характеристику обов'язкового та добровільного страхування, а також вивчити особливості перестрахування.

Питання цільових виступів, додаткові питання для опрацювання під час самостійної роботи над темою:

1. Критерії класифікації видів і форм страхування.
2. Класифікація за об'єктами страхування.
3. Види особистого страхування: довічне страхування, страхування до одруження, страхування пенсій, медичне страхування.
4. Майнове страхування: страхування транспортних засобів, вантажів та іншого майна.
5. Страхування відповідальності.

Теми для рефератів:

1. Необхідність та доцільність обов'язкового страхування.
2. Розвиток особистого страхування в Україні.
3. Проблеми та перспективи страхування відповідальності.

Література:

1. Нормативно правові акти: 2, 3, 4.
2. Навчально-наукова література: 1-4, 7.

ТЕМА № 6: Договір страхування

Семінарське заняття: Договір страхування.

Навчальна мета заняття: освоєння, поглиблення та розширення знань відповідно до тематики заняття та питань, що запропоновані до розгляду на семінарському занятті і рекомендованих до вивчення під час самостійної підготовки, підготовки цільових виступів та рефератів.

Кількість годин:

денна форма навчання – 4 години;
заочна форма навчання – 2 годин.

Навчальні питання:

1. Поняття та зміст договору страхування.
2. Порядок укладення договору страхування.
3. Права та обов'язки сторін за договором страхування.
4. Юридична характеристика договору страхування.
5. Припинення дії договору страхування.
6. Забезпечення гарантій виконання зобов'язань страховою компанією.

Методичні вказівки: Під час вивчення цієї теми необхідно визначити поняття, юридичну природу, характеристику договору страхування. Особливу увагу приділити порядку укладення договору страхування, формі договорів страхування, видам і правовому значенню страхового полісу. Студенти мають засвоїти такі поняття, як страховий ризик, страхові тариф, платіж і премія, франшиза. Вивчити підстави визнання договору страхування недійсним, а також підстави та наслідки припинення зобов'язань сторін за договором страхування, порядок здійснення контролю за виконанням договорів.

Питання цільових виступів, додаткові питання для опрацювання під час самостійної роботи над темою:

1. Поняття, юридична природа, характеристика договору страхування.
2. Виконання договорів страхування.
3. Розірвання, зміна договорів страхування.
4. Форма договорів страхування.
5. Види і правове значення страхового полісу.
6. Контроль за виконанням договорів.

Теми для рефератів:

1. Джерела виникнення договору страхування.
2. Особливості та послідовність укладення договору страхування.

Література:

1. Нормативно правові акти: 2, 3, 4, 5.
2. Навчально-наукова література: 1-7.

ТЕМА № 7: Страхові ризики та правові наслідки настання страхового випадку

Семінарське заняття: Страхові ризики та правові наслідки настання страхового випадку.

Навчальна мета заняття: освоєння, поглиблення та розширення знань відповідно до тематики заняття та питань, що запропоновані до розгляду на семінарському занятті і рекомендованих до вивчення під час самостійної підготовки, підготовки цільових виступів та рефератів.

Кількість годин:

денна форма навчання – 2 години;
заочна форма навчання – 0 годин.

Навчальні питання:

1. Поняття та зміст страхового ризику.
2. Поняття та зміст страхового випадку.
3. Обов'язки сторін у разі настання страхового випадку.
4. Фактори, які визначають можливість страхових виплат.
5. Правове становище аварійних комісарів.

Методичні вказівки: Під час вивчення цієї теми необхідно визначити поняття та зміст страхового ризику, страхового випадку, юридичні наслідки настання страхового випадку, встановлення причин і обставин настання страхового випадку, а також фактори, що визначають можливість здійснення страхових виплат. Окрему увагу студентам слід звернути на правове становище аварійних комісарів.

Питання цільових виступів, додаткові питання для опрацювання під час самостійної роботи над темою:

1. Види та об'єкт ризиків.
2. Поняття і ознаки страхового випадку. Обов'язки сторін при настанні страхового випадку.
3. Акт про настання страхового випадку.

Теми для рефератів:

1. Страхування як ефективний засіб мінімізації ризиків.
2. Специфіка ризиків в особистому страхуванні.
3. Страховий випадок та його наслідки.
4. Особливості та підстави проведення страхових відшкодувань.

Література:

1. Нормативно правові акти: 4, 5.
2. Навчально-наукова література: 1, 2, 3, 4, 7.

ТЕМА № 8: Фінанси та фінансова надійність страховиків

Семінарське заняття: Фінанси та фінансова надійність страховиків

Навчальна мета заняття: освоєння, поглиблення та розширення знань відповідно до тематики заняття та питань, що запропоновані до розгляду на семінарському занятті і рекомендованих до вивчення під час самостійної підготовки, підготовки цільових виступів та рефератів.

Кількість годин:

денна форма навчання – 4 години;
заочна форма навчання – 0 годин.

Навчальні питання:

1. Особливості фінансової діяльності страховика: доходи, витрати та фінансові результати
2. Поняття про фінансову надійність та умови забезпечення платоспроможності страховика
3. Страхові резерви та порядок їх формування.

Методичні вказівки: Під час вивчення цієї теми необхідно визначити особливості фінансової діяльності страховика: доходи, витрати та фінансові результати, відмінності організації фінансової діяльності страхових компаній від інших суб'єктів господарювання, характеристику видів доходів та витрат страховика, а також фінансових результатів. Порядок визначення зароблених премій.

Окрему увагу студентам слід звернути на питання фінансової надійності страховика та умови забезпечення платоспроможності страховика, страхові резерви та порядок їх формування

Питання цільових виступів, додаткові питання для опрацювання під час самостійної роботи над темою:

1. Відмінності організації фінансової діяльності страхових компаній від інших суб'єктів господарювання.
2. Характеристика видів доходів страховика.
3. Характеристика витрат страховика.

Теми для рефератів:

1. Зовнішні та внутрішні зобов'язання страховика та їх вплив на його фінансову надійність.
2. Статутний фонд страховика та вимоги до його мінімального обсягу.
3. Порядок розрахунку фактичного та нормативного запасів платоспроможності.
4. Страхові резерви та порядок їх формування. Види страхових резервів.

Література:

1. Нормативно правові акти: 4, 5.
2. Навчально-наукова література: 1, 2, 4, 7.

3. Рекомендована література (основна, допоміжна), інформаційні ресурси в Інтернеті

Нормативно правові акти:

1. Конституція України // ВВР України. – 1996. – № 30. – Ст.141. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>
2. Цивільний кодекс України // Офіційний вісник України. – 2003. – №11. – Ст. 461. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text>
3. Господарський кодекс України // Офіційний вісник України. – 2003. – №11. – Ст. 462. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15#Text>
4. Про страхування : Закон України від 07.03.96 № 86/96-ВР (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/85/96-%D0%B2%D1%80#Text>
5. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг: : Закон України від 12. 07. 2001 р. № 2664-III (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2664-14#Text>

Навчально-наукова література:

Основна:

1. Базилевич В. Д. Страхова справа. – К.: Знання. – 2012. – 204 с. URL: <https://finance.mnau.edu.ua/files/dystsypliny/strahuvannya/2011-bazilevich-strahova-sprava.pdf>
2. Базилевич В. Д., Базилевич К. С. Страхова справа. – К.: Знання, 2015. – 216 с.
3. Благун І.Г. Соціальне страхування: навч. посіб. / І.Г. Благун, Ю.М. Кушнірчук.– Львів: Львів ДУВС, 2012.– 260 с.
4. Правове регулювання страхової діяльності: навч. посібник / О.П.Гетманець, О.М.Шуміло, Т.В.Колеснік та ін.; за ред.. О.П.Гетманець, О.М.Шуміла.- К.: Хай-Тек Прес, 2014. – 400 с. URL: <https://dspace.univd.edu.ua/items/b2ae57e0-3ae1-4f6f-88ed-2d32eb2b58b2>
5. Роль страхування у забезпеченні економічної безпеки: монографія / О.А. Бурбело, С.В. Єськов, С.М. Андросов, О.М. Заєць.– Луганськ: РВВ ЛДУВС ім. Е.О. Дідоренка, 2011.– 176 с.
6. Страховий менеджмент: підручник/ С. С. Осадець, О. В. Мурашко, В. М. Фурман та ін. / за ред. С. С. Осадця. – К.: КНЕУ, 2011. – 333 с. URL: https://kneu.edu.ua/ua/science_kneu/scientific_schools/strah/strah_praci/strah_prazi/s_trahmen/
7. Страхування: практикум: навч. посіб.: Рекомендовано МОН України / В.Д. Базилевич, Р.В. Пікус, К.С. Базилевич та ін..– К.: Знання, 2011.– 608 с.

Додаткова:

8. Александрова М.М. Страхування: Навчально-методичний посібник. - К.:ЦУЛ, 2012.-64 с.

9. Борисова В.А. Організаційно-економічний механізм страхування / В. А. Борисова, О. В. Огаренко – Суми: Вид. "Довкілля", 2011. – 196с.
10. Бридун Є.В. Страхова справа. – Ірпінь: АДПС України, 2010. – 108 с.
11. Говорушко Т. А. Управління фінансовою діяльністю страхової компанії з метою забезпечення її ефективного розвитку: Монографія/ Т. А. Говорушко. – К.:ЦУЛ, 2013. – 168 с.
12. Страхові послуги: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисципліни / За ред. Т. М. Артюх. – К.: КНЕУ, 2010. - 124 с.
13. Страхування: Навч.-метод. посіб. для самост. вивч. дисц.-Львів: ЛКА, 2012. -148 с.
14. Страхування: Навч.-метод. посіб. /За заг. ред О.О. Гаманкової.- К.: КНЕУ, 2010. - 120 с.
15. Теребус О. М. Страхові послуги: Навч.-мет. матеріали для студ. – Тернопіль: ТАНГ, 2012. - 168 с.
16. Чернявський С.С. Протидія шахрайству у сфері страхування автотранспорту: навч. посіб.: рекомендовано МОН України / С.С. Чернявський, В.Г. Гриценко, І.В. Ішук.– Київ: Хай-Тек Прес, 2011.– 184 с.

Інформаційні ресурси в Інтернеті

1. www.rada.gov.ua – Офіційний портал Верховної Ради України
2. www.kmu.gov.ua – Урядовий портал.
3. www.nbuv.gov.ua – електронний каталог Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського.
4. www.library.ukma.kiev.ua – е-каталог наукової бібліотеки НАУКОВА БІБЛІОТЕКА Національного університету "Києво-Могилянська академія".